

Пороховата

Єлизавета Олександрівна

здобувач першого (бакалавр) рівня вищої освіти
факультету соціології і права
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зі змінами, внесеними Протоколом № 11: станом на 17 липня 1997. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 16.04.2023).
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 груд. 2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 16.04.2023).
3. European Convention on Human Rights as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15: 04 November 1950. European Court of Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf (дата звернення: 16.04.2023).
4. Справа “Akdeniz v. Turkey” (рішення від 31.08.2005). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-69196> (дата звернення: 16.04.2023).
5. Справа “Chappell v. the United Kingdom” (рішення від 30.03.1989) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57459> (дата звернення: 16.04.2023).
6. Справа “Case of Korotyuk v. Ukraine” (рішення від 19.01.2023). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-222411> (дата звернення: 16.04.2023)

ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ЗІ СТАТТІ 1 ПРОКОЛУ 1 ДО ЄКПЛ (У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВІР)

Людство протягом тривалого часу створювало численну кількість творів мистецтва, науки та літератури, не кажучи вже про новітні технології, винаходи тощо, і продовжує це робити й нині. Кожен з названих об'єктів об'єднує те, що вони належать до інтелектуальної власності, тобто – результатів інтелектуальної та творчої діяльності людини. У результаті намагань країн врегулювати правовідносини, що виникають у разі створення нового об'єкту інтелектуальної власності, постало питання щодо необхідності їх міжнародної охорони, що забезпечується через розробку єдиної нормативної бази регулювання, розвитку сфери міжнародного захисту прав осіб на об'єкти інтелектуальної власності. Зокрема право інтелектуальної власності у Європейській конвенції прав людини 1950 року (далі – ЄКПЛ) вперше отримало своє визнання ще на початку 90-х років ХХ століття. З того часу права осіб на об'єкти інтелектуальної власності, а разом з тим і на об'єкти авторського права зокрема, почали належати до сфери регулювання положення статті 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ. Відтак відповідно до даної норми визнається право кожної фізичної або юридичної особи мирно володіти своїм майном, крім випадків, коли мова йде про позбавлення такого права в інтересах суспільства, а також на умовах, передбачених національним законодавством країни та загальними принципами міжнародного права [1]. Особливої уваги потребує питання авторського права на літературні твори, що в Україні регулюється такими нормативно-правовими документами (міжнародно-правовими та актами внутрішньо правового забезпечення відповідно), як Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1979 року, Цивільний кодекс України, Закон України “Про авторське право і суміжні права” та іншими.

Необхідним є існування двох умов захисту авторського права на літературний твір, а саме: наявність права та здійснення його в межах, передбачених законом. Зокрема відповідно до частини першої статті 9 Закону України “Про авторське право і суміжні права” авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення [2]. З цього слідує, що наявність авторського права в особи на літературний твір не доводиться фактом наявності відповідного документу, що підкреслює специфічний характер даного права. Доцільним було б дослідити межі, в яких повинно існувати визначене право особи у балансі з іншими правами, передбаченими у ЄКПЛ, з метою визначення

напряму, а також чітких меж належної реалізації позитивних зобов'язань держави щодо перешкоджання порушенню авторського права на твір літератури. Зокрема мова піде про зв'язок авторського права на літературний твір у кореляції до положень статті 10 ЄКПЛ, яка закріплює свободу вираження поглядів, та статті 8 ЄКПЛ, що стосується поваги до приватного та сімейного життя [3].

Наразі точиться дискусія з приводу того, чи пов'язані власні авторські права з ідеєю, що міститься у творі, яка охоплюється захистом з позиції свободи вираження власних поглядів. Попри те, що авторське право на літературний твір не розповсюджується на ідею, виражену у самому творі, а лише захищає форму її об'єктивного вираження, практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) свідчить, що існують випадки, в яких спір про авторське право на твір літератури окрім беззаперечного застосування статті 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ, потребує і застосування статті 10 ЄКПЛ. Відтак такими випадками є: використання твору, захищеного авторським правом (таке використання може розглядатись як здійснення свободи вираження поглядів), блокування доступу до інтернет-ресурсів на підставі порушення авторських прав (такі дії є допустимими лише за умови забезпечення балансу між правами суб'єктів авторських прав та інтересами користувачів Інтернету, що мають виключне право на вільне одержання інформації відповідно до статті 10 ЄКПЛ – Справа “Akdeniz v. Turkey”) [4].

Здійснення та захист права на повагу до приватного та сімейного життя, передбаченого статтею 8 ЄКПЛ відповідно, також межує з авторським правом на твір літератури, зокрема у такому аспекті: законодавчий дозвіл представникам правоволодільців входити в приміщення заявника, шукати та видаляти примірники, що порушують права суб'єктів авторського права, є втручанням у здійснення права на повагу його приватного життя та житла відповідно, однак водночас таке втручання буде пропорційним законній меті захистити авторське право від несанкціонованого порушення (Справа “Chappell v. the United Kingdom”) [5].

До елементу позитивного зобов'язання держави щодо захисту авторського права на літературний твір також буде відноситись і обов'язок здійснення належного розслідування обставин справи. Звернемося також до Справи “Case of Korotyuk v. Ukraine”. Заявниця звернулася до ЄСПЛ через те, що державою не було вжито належних засобів забезпечення належного захисту її авторського права на літературний твір. Зокрема відповідно до обставин справи у 2013 році нею була подана заява до поліції з вимогою порушити кримінальну справу за умисне порушення авторських прав (автору стало відомо, що копія її книги була доступна для завантаження за плату на вебсайті в мережі Інтернет без попереднього отримання її згоди) та проханням провести слідчі дії, а саме – встановити інформацію про власника банківської картки, яка нібито використовувалася для отримання платежів, користувача номера, який використовувався для завантаження літературного твору, а також призначити запропонованого нею спеціаліста для сприяння швидкому розслідуванню. Проте жодну з цих дій слідчими розпочато не було. ЄСПЛ, аналізуючи обставини справи та правові позиції Заявниці та Уряду держави відповідно, дійшов наступного висновку: попри те, що обов'язок держави розслідувати менш серйозні злочини (наприклад, злочини, пов'язані з майном), менш суворий, держава буде визнана такою, що не виконала свого позитивного зобов'язання тоді, коли будуть виявлені серйозні недоліки в кримінальному розслідуванні. Таким чином, зважаючи на те, що органи державної влади неодноразово не робили жодних кроків на шляху до розслідування обставин справи протягом тривалого часу та без будь-яких чітких пояснень їхньої бездіяльності, було встановлено суттєвий недолік у ході розслідування справи, що призвело до визнання порушення статті 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ [6].

Висновки. Отже, з аналізу вищевикладеного можемо дійти висновків, що, по-перше, авторське право на літературний твір межує з правом на свободу вираження поглядів у контексті використання твору для вираження власних поглядів та ідей, а також заборони блокування/видалення інтернет-ресурсів, що містять відповідні твори у цифровому форматі, якщо такі дії можуть призвести до необґрунтованого втручання у право користувачів на доступ до інформації. По-друге, авторське право на літературний твір межує з правом на повагу до приватного життя у контексті допустимості втручання у зазначене право з підстави

перешкоджання несанкціонованому порушенню авторського права на твір літератури. Відтак реалізація позитивних зобов'язань держави щодо захисту авторського права на літературний твір містить визначення необхідності здійснення належних дій, спрямованих на забезпечення відвернення порушення авторського права, з одночасним врахуванням специфічної межі реалізації зазначеного права задля дотримання балансу між інтересами різних індивідів, зобов'язання щодо здійснення належного розслідування обставин справи, щодо порушення або можливого порушення даного права. Зазначене розуміння дає можливість вченим, науковцям, практикуючим юристам та студентам більш широко тлумачити положення ЄКПЛ щодо захисту авторського права на літературний твір, що у контексті розуміння постійної соціальної трансформації отримуватиме розвитку та подальшого розширення.